

Aspecte juridice privind mecanismul asigurărilor

Veaceslav Cernica, director ERVAX GRUP Insurance & Reinsurance Broker (Ltd)
Anatolie Țugulschi, lector superior, ASEM

Activitatea de asigurare reprezintă un proces complex, format din mai multe etape intercorelate. Modul și calitatea desfășurării acestor relații, influențează direct executarea contractului, respectiv șansele de apariție a litigiilor între părțile ce contractează asigurarea.

Un contract de asigurare trebuie să expună în mod transparent, precis și inteligibil funcționarea mecanismului asigurării, astfel încât consumatorul de servicii de asigurare să poată evalua avantajele asigurării.

Procesul de subscriere începe cu elaborarea de către asigurător a ofertei de asigurare. Oferta de a contracta este propunerea, adresată unei sau mai multor persoane, care conține toate elementele esențiale ale viitorului contract și care reflectă voința ofertantului de a fi legat prin acceptarea ofertei. Oferta de asigurare conține date cu privire la obiectele cuprinse în asigurare, subiecții asigurării, riscurile asigurate, tariful asigurării, mărimea franșizei, precum și eventuale bonusuri care pot fi acordate de asigurători.

Legiuitorul acordă o atenție deosebită protecției consumatorului, astfel asigurătorul și reprezentantul lui au obligația de a pune la dispoziția asiguratului sau contractantului de asigurare informațiile-cheie în legătură cu contractele de asigurare, atât până la încheierea, cât și pe parcursul derulării lor. Până la încheierea contractului, solicitantul asigurării trebuie să răspundă exact și corect la toate întrebările puse de către asigurător, fără a ascunde anumite circumstanțe care ar putea influența producerea riscului asigurat. Conform legislației, asigurătorul are dreptul de a rezilia contractul de asigurare, de a refuza deplin sau parțial asiguratului despăgubirea sau suma asigurată în cazul comunicării intenționate de informații false către asigurător sau necomunicării datelor, cunoscute de asigurat, ce vizează interesele de asigurare dacă circumstanțele tănuite se află în raport de cauzalitate cu producerea evenimentului asigurat.

Regretabil este că în R. Moldova asigurătorii și intermediarii în asigurări ignoră frecvent cerințele legale privind informarea clientului și deseori așteptările acestuia cu privire la componența protecției de asigurare sunt diferite de realitate. Dincolo de faptul că asigurații nu primesc note scrise cu privire la posibilul contract de asigurare, chiar și după contractare elementele esențiale ale protecției sunt strecurate pe ultimele pagini ale contractelor, acestea lipsind din specificațiile polițelor de asigurare. Cel mai des clienților le sunt „ascunse” mărimea franșizelor (care uneori pot atinge nivelul de 10-30% din suma asigurată), spectrul riscurilor asigurate poate lipsi din specificațiile poliței fiind trecut ca referință la prevederile unui punct

din contract sau, și mai rău, din niște condiții de asigurare speciale care nu se anexează la contract.

Contractele de asigurare au caracter de adeziune, prin care asiguratul aderă la condițiile de asigurare propuse de asigurător. Totuși etapa de negociere se regăsește chiar în definiția legală dată activității de asigurare, presupunând acea activitate care constă, în principal, din: oferirea, **negocierea** și încheierea de contracte de asigurare și reasigurare, încasarea de prime, lichidarea de daune, efectuarea de acțiuni de regres și de recuperare. Din cauza că asiguraților le lipsesc cunoștințe elementare despre asigurări, negocierea se reduce la presiuni de coborâre a prețului asigurării și a franșizei, iar clauzelor importante ce țin de spectrul riscurilor asigurate și modalității de soluționare a daunelor nu li se acordă nici o atenție. Aceste aspecte importante din actul de asigurare fac de fapt obiectul litigiilor ulterioare, iar asiguratul care nu a manifestat diligența necesară la încheierea unui contract, pretinde de obicei că este înșelat de asigurător.

Pe parcursul perioadei de asigurare asigurătorul are dreptul să inspecteze obiectul asigurat pentru a verifica modul în care este întreținut bunul asigurat. În cazul în care se constată schimbarea mediului de risc în raport cu situația existentă la încheierea contractului (aparitia unor noi factori de risc, inexistenți la momentul încheierii contractului, de exemplu construcția unei cazangerii, încetarea sau începerea unei activități, schimbarea proprietarului etc), asigurătorul poate cere majorarea primei de asigurare, includerea anumitor clauze suplimentare sau chiar rezilierea contractului de asigurare.

Un alt moment important al asigurării, care ar putea duce la apariția litigiilor, este producerea riscului asigurat și determinarea sumei despăgubirii. Plata despăgubirilor de asigurare reprezintă scopul pentru care sunt încheiate contractele de asigurare de către asigurați. Tocmai din această cauză atât asigurătorii, cât și asigurații trebuie să acorde atenție maximă acestei faze a procesului de asigurare, respectiv prevederilor contractuale cu privire la despăgubirile de asigurare. Asigurații au obligația de a informa fără amânare asigurătorul despre producerea cazului asigurat (de obicei nu mai târziu de 24-72 ore, în dependență de riscul asigurat). Totodată asiguratul va întreprinde toate măsurile necesare, dependente de el, pentru a opri extinderea pagubei, precum și pentru a conserva locul și/sau obiectul prejudiciat, până la examinarea acestora de către reprezentantul asigurătorului. În dependență de cazul survenit, asiguratul va apela imediat organele de poliție, pompieri, serviciul meteorologic, asistență medicală care vor constata prejudiciile la survenirea evenimentelor asigurate. Asigurătorul poate cere asiguratului să-i ofere orice informație relevantă pentru constatarea cazului asigurat ori pentru stabilirea întinderii prestației sale.

Prestația asigurătorului este datorată din momentul încheierii activității de constatare a cazului asigurat și a întinderii obligației asigurătorului. Dacă cercetările durează mai mult de o

lună, asiguratul poate cere un avans corespunzător și proporțional cu obligația probabilă de plată. Asigurătorul la rândul lui are obligația de a inspecta fără întârziere obiectul prejudiciat și a deschide dosar de daună pe care trebuie să-l instrumenteze în termeni rezonabili.

În asigurările facultative, termenii de informare, inspectare, evaluare și plată sunt prevăzute în contract. În cazul asigurărilor obligatorii aceste termene sunt stabilite prin lege. Astfel, în asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto, asiguratul este obligat să înștiințeze asigurătorul care a emis polița de asigurare RCA (internă și externă) în 48 de ore din momentul producerii accidentului, indiferent dacă a fost stabilită vinovăția vreunui participant, iar asigurătorul este obligat: să deschidă dosar de daune și să achite despăgubirea de asigurare în cel mult 3 luni din data informării despre cazul asigurat.

Codul Civil, art. 1329, prevede că asigurătorul care a plătit despăgubirea de asigurare preia, în limitele acestei sume, dreptul la creanță pe care asiguratul sau o altă persoană care a încasat despăgubirea de asigurare îl deține în raport cu terțul responsabil de producerea pagubei dacă. Dacă asiguratul renunță la pretențiile sale față de terț sau la drepturile care constituie temeiul acestor pretenții, asigurătorul este scutit de plata acelei părți din despăgubire pe care ar fi putut-o pretinde de la terț. Astfel, asiguratul sub nici o formă nu trebuie să emită înscrisuri prin care l-ar elibera pe vinovat de răspundere materială pentru prejudiciul cauzat. Deseori asemenea „scăpări” se întâmplă în accidente de circulație, când asiguratul este presat să menționeze în procesul verbal al poliției că nu are pretenții față de persoana vinovată pentru ca aceasta să-și recupereze permisul de conducere, sau când ia anumite avansuri în numerar de la vinovat și eliberează înscrisuri în care declară că nu mai are pretenții (judecând în mod greșit că asigurarea îi va acoperi prejudiciul).

Valorificarea drepturilor din contractul de asigurare, în urma producerii riscului asigurat, este posibilă atât pe cale amiabilă, cât și pe cale judecătorească. În general, soluționarea pe cale amiabilă a oricărui diferend este preferabilă oricărei soluții judecătorești. Recurgerea la procedura de reparare a prejudiciului pe cale amiabilă prezintă avantaje în cazul tuturor părților: victimă, vinovat, asigurător. Acestea sunt evidente în cazul victimei care va obține valorificarea drepturilor prevăzute în contractul de asigurare într-un timp relativ scurt, spre deosebire de resursele temporare pe care le presupune urmarea procedurilor judiciare; pentru asigurător prezintă avantajul evitării costurilor suplimentare necesare desfășurării procedurilor judiciare; iar pentru persoana vinovată de producerea evenimentului generator de despăgubiri, avantajul constă în diminuarea șanselor de a fi tras la răspundere civilă pentru săvârșirea unei fapte ilegale.

În ceea ce privește cea de-a doua modalitate pentru valorificarea drepturilor rezultate în urma producerii riscului asigurat, pe cale judecătorească, aceasta este posibilă în măsura în care, dintr-un motiv sau altul, încercarea de rezolvare a despăgubirilor pe cale amiabilă a eșuat.

În acest caz, instanța este cea care va aprecia cuantumul daunelor materiale și morale, în măsura în care acestea vor fi dovedite prin intermediul probelor utile, pertinente și concludente specifice fiecărei cauze în parte. Este deosebit de importantă cunoașterea modalităților de valorificare a drepturilor rezultate din producerea riscului asigurat și alegerea, în funcție de particularitățile fiecărui caz în parte, în vederea obținerii unei valorificări efective a drepturilor fiecăreia dintre părți.

În acest context, recomandăm implementarea următoarelor practici:

1. Este benefic de a prelua în practica judecătorească – *principiul raționalului* în interpretarea contractului de asigurare. Prin aceasta am în vedere, că protecția de asigurare efectivă trebuie interpretată prin prisma asiguratului la ce se putea aștepta în mod rațional să primească de la asigurator în baza poliței încheiate, reieșind din denumirea contractului, riscurile enumerate a fi asigurate, publicitatea făcută de asigurator. De exemplu, având o poliță de asigurare pentru autovehiculul său, este normal să aștepte de la asigurator să i se plătească despăgubire în caz de furt, chiar dacă mașina sa nu se afla parcată în fața blocului său cum e specificat în cererea de asigurare ca loc de parcare pe timp de noapte. Aceasta deoarece mașina prin destinația sa este un mijloc de transport și limitarea spațiului de asigurare de fapt limitează dreptul de circulație al asiguratului (nu poate merge în altă localitate din cauza lipsei protecției de asigurare). În acest context considerăm de o importanță majoră prevederile Codului Civil al RM, art. 668 „Forța obligatorie a contractului” prin care: „Contractul încheiat legal obligă părțile nu numai la ceea ce au stipulat expres, dar și la tot ceea ce rezultă din natura lui în conformitate cu legea, cu uzanțele sau cu principiile echității”.

2. Este foarte important ca reprezentanții asiguratorilor să fie creativi în ceea ce privește diversitatea produselor de asigurare și riscurilor asigurate, dar nu este de neglijat faptul ca asiguraților să li se ofere produse accesibile de care au nevoie cu adevărat, *să se evite contractele no-risk și cele cu protecții interpretabile* după survenirea cazurilor de daună.

3. La încheierea contractelor de asigurare aplicații trebuie să încheie contracte de asigurare doar cu societățile de asigurare cu reputație bună și cu un grad de solvabilitate ridicat (mult peste 100%) și să nu se lase manipulați de numele reasiguratorului care preia o parte din riscuri. Reasigurarea devine de mică utilitate în cazul în care asiguratorul primar devine insolubil sau a comis scăpări grave la cedarea riscurilor în reasigurare, sau pur și simplu are datorii istorice mari față de reasigurator. Este de reținut: datoriile istorice ale asiguratorului față de reasigurator se deduc din plățile de reasigurare exigibile, iar din ziua deschiderii procesului de insolabilitate – toate polițele de asigurare emise de asiguratorul insolubil încetează, indiferent că sunt sau nu reasigurate.

4. Înainte de a încheia un contract de asigurare, să analizeze toate clauzele și, după posibilitate, să implice un broker de asigurare sau un avocat, pentru a primi asistență atât la încheierea contractului cât și pe parcursul derulării acestuia. O mare atenție trebuie acordată prevederilor contractuale legate de *includerea, descrierea bunurilor și persoanelor* cuprinse în asigurare, *riscuri asigurate, excluderi și modalitatea de despăgubire*. Să completeze cu atenție și veridic declarațiile de asigurare, pentru a evita un eventual refuz de despăgubire din cauza datelor false, scăpărilor cu privire la obiectul asigurării și riscurile asigurate.

5. După producerea cazului asigurat, în nici un caz *să nu recunoască vinovăția sa și să nu elibereze de obligații pe cel care a provocat prejudiciul*, fie că vorbim de asigurare facultativă de bunuri sau de asigurare de răspundere civilă. Există experți și organe ale statului care se vor pronunța asupra cauzelor survenirii evenimentului. Mai mult, recunoașterea vinovăției proprii, sau renunțarea de către asigurat la pretențiile sale față de terț sau la drepturile care constituie temeiul acestor pretenții, îl scutește pe asigurator de plata acelei părți din despăgubire pe care ar fi putut-o pretinde, în măsura existenței temeiurilor, de la terț.

Pentru a evita litigiile legate de asigurări, asigurații trebuie să se comporte ca buni gospodari, iar pe durata asigurării, să întreprindă acțiuni pentru diminuarea și controlul riscurilor, implementarea efectivă a măsurilor anti incendiare, antifurt, igiena și securitatea în muncă, pentru că prevenirea costă întotdeauna mai puțin decât daunele catastrofice provocate din neglijență.

Bibliografie:

1. Legea Republicii Moldova № 407-XVI din 21 decembrie 2006 “Cu privire la asigurări” Monitorul Oficial al Republicii Moldova № 47-49 (2034-2036) din 6 aprilie 2007
2. Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule nr. 414-XVI din 22.12.2006 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova № 32-35/112 din 09.03.2007
3. Legea Nr. 256 din 09.12.2011 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii // Monitorul Oficial al Republicii Moldova № 38-41 din 24.02.2012
4. Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002//M.O.Nr. 82-86/661 din 22.06.2002
5. Teza masterat ASEM 2014, CONTROVERSE TEORETICE ȘI PRACTICE PRIVIND RISCUL ÎN CONTRACTUL DE ASIGURARE, C.Z.U:347.764:005.334(478)(043)